

चारित्र्य चक्रवर्ती शांतिसागर महाराज

श्रीमती माणिक कल्लाप्पा नागावे

**चारित्र्य चक्रवर्ती – शांतिसागर महाराज
(चरित्र)**

- ◎ श्रीमती माणिक कल्लाप्पा नागावे (व्यवसायविज्ञ)
कुरुद्वाड, ता. शिरोळ^१
जि. कोल्हापूर
मो. नं. ९८८१८६२५३०
- प्रकाशक :
दादासाहेब काका जगदाळे
तेजश्री प्रकाशन
द्वारा : महेश किरणा स्टोअर्स,
महालिंग मळा, यशवंत कॉलनीजवळ, मु. पो. कबनूर,
ता. हातकणंगले, जि. कोल्हापूर - ४१६ १३८
मो. नं. ८२७५६३८३९६
- वितरण व्यवस्थापक :
संतोष जगदाळे
॥ अक्षरविश्व ॥ पुस्तक वितरण,
डांगे चौक, पुणे - ३३, मो. नं. ९७६४५७९७२२
- अक्षरजुळणी :
अक्षरधारा प्रिंटर्स, इचलकरंजी
मो. नं. ९९२२९६८५२५
- द्वितीयावृत्ती :
दि. १० ऑगस्ट २०२०
- मुख्यपृष्ठ :
रागिणी जगदाळे
- मुद्रण स्थळ : भारती डिजीटल, कोल्हापूर.
- ISBN : " ९७८-८१-९३७६००-७-९"
- किंमत : ₹ ६०/-

तुम्हा दोघांजा अर्पण

स्व. श्रीमती सुंदराबाई पारीसा नागावे

कै. श्री. कल्लाप्पा पारीसा नागावे

प्रस्तावना

विसाख्या शतकातील प्रथमाचार्य शांतिसागरजी महाराज यांचे चरित्र वाचून अनेकांच्या जीवनात खूप मोठा चांगला बदल झाला. कित्येक लोक धर्मांकडे वळले, कित्येक लोक निर्व्वसनी झाले.

आचार्यश्रींनी अनेक लोकांचे कल्याण केले. त्यांना सन्मार्गाला लावले. आचार्यश्रींच्या अंगाखांद्यावर सर्पराज खेळून गेला, वाघ जवळ बसून गेला, काही गुंड लोकांनी आचार्यांना त्रास दिला पण आचार्यश्री शांत संयमी होते त्यांच्या ठिकाणी क्षमाभाव होता.

मध्यंतरीच्या काळात दिगंबर जैन मुनि पदंपरा खंडित झाली असताना आचार्यश्रींनी महान पुरुषार्थ करून ती पदंपरा पुन्हा पुढे सुरु केली. उपवास केले. भारतभर पायी प्रवास केला, धार्मिक प्रवचने केली. कोणी चुकले तर त्यांना एकांतात समजावून सांगितले. अटी त्यांची स्वभाव वैरिष्य आहेत. त्यांचे चरण हे आचरण छावे....हा सगळा भाग लेखिका श्रीमती माणिक नागावे

मॅडम यांनी सोप्या व सर्वांना कळेल अथा जनभाषेत सांगितला आहे. एका बैठकीत सहज वाचून होईल अर्थी पुस्तिका आहे. लहान मुलांचा वयोगट व त्यांची आकलन क्षमता वगैरे भाग लक्षात घेऊन लेखिकेने हे पुस्तक छोटेखानी ॲवलेले आहे. आज लहान मुलांच्या हाती मोबाईल, टीव्ही चा इमोट वगैरे देण्यापेक्षा त्यांच्या हाती संस्कार करणारी अर्थी पुस्तके दिली तर त्या मुलांवर चांगले संस्कार होतील. त्यांना धार्मिक वळण लागेल. "अल्पाक्षर दमणीय" असे लेखन येथे आहे. त्यांच्या या अभिनंदनीय लेखनास धन्यवाद. शेवटी एवढेच म्हणावेसे वाटते....

"थोर महाल्ये होऊन गेले चरित्र त्यांचे पाहा जाए, आपण त्यांच्या समाज व्हावे हाच सापडे बोध खरा.

व्याख्यान केसरी, जेष साहित्यिक
मा. श्री. वि. दा. आवटी
जयसिंगपूर.

થુમેછા સંદેશ

પ્રથમાચાર્ય શાંતિસાગર મહારાજાંચ્યા
જીવનાવર,ત્યાંચ્યા કાર્યાવર આણિ ત્યાંની સાંગિતલેલ્યા
તત્ત્વવિચારાંવર આજવર અનેક લોકાંની, સર્વસામાન્ય
લેખન કણણાચાંપાસૂન દિગ્ગજ વિચારવંતાપર્યંત
અનેકાંની ગીત,કાવ્ય,નાટ્ય,ચિત્ર વગૈરેચ્યા માધ્યમાત્રન
લેખન કેલેલે આહे. તરીસુદ્ધા શાંતિસાગર
મહારાજાંચ્યાવર આજહી લેખકાંના લિહાવેસે વાટતો.હેચ
ત્યાંચ્યા કાર્યચિ મોઠેપણ આહे. ત્યાચી ગરજહી આહे. અથીચ
ગરજ શ્રીમતી માણિક જાગાવે મુંડમ યાંનાહી
વાટલી.આણિ ત્યાંની "ચાચિત્ર્ય ચક્રવર્તી- શાંતિસાગર
મહારાજ " યા નાવાચી છોટેખાની પુસ્તિકા પ્રકાશિત
કણણાસાઠીચી લેખન સિદ્ધતા કેલી. એકા બૈઠકીત
વાચૂન સંપરણણાસારહ્યી પણ રૂપ કાળ મનાત દેંગાળત
દહાવી અથી હી પુસ્તિકા નિશ્ચિતચ વાચકાંના માર્ગદર્થક
ઠણ શકેલ

जगण्याच्या आजच्या कठीण काळात शांत भाव
ठेवण्याचे, संयम दाखण्याचे, क्षमाशील राहण्याचे, न
घाबरण्याचे, निर्भय बनण्याचे जे तत्त्वज्ञान महाराजांनी
सांगितले, तरी पदिस्थिती निर्माण करणे आवश्यक
आहे. ती कथी निर्माण करायची ? हे प्रस्तुत पुस्तिकेतून
....महाराजांच्या जीवनप्रवासातून सांगण्याचा प्रयत्न
लेखिकेने केलेला आहे. या पुस्तिका प्रकाशनासाठी
आणि त्यांच्या पुढील भरीव लेखनासाठी श्रीमती माणिक
नागावे मँडऱ्यांना अनेकांके श्रद्धेचा.

थोर व जेष साहित्यिका
मा. निलम माणगावे

मनोगत

आपल्या भारतीय संस्कृतीमधे अनादि
अनंतकाळापासून तिर्थकरांची परंपरा चालू आहे. यासर्वांनी
अध्यात्माची विचारधारा सर्वत्र पोहचवली. विसाव्या शतकातील
प्रथमाचार्य महणून ओळखले जाणारे मुनीश्री शांतिसागर
महाराज यांनी आपल्या अगाध जानाने सर्व जनतेला आपलेसे
केले. त्यांच्या मनात सर्वधर्मसमभाव ही भावना होती. अशा
लोकोत्तर व्यक्तिमत्त्वाची ओळख सर्वांना आहेच. संगणकाच्या व
मोबाईल च्या युगात आता मोठी पुस्तके वाचायला कुणाकडे वेळ
आहे ? हा विचार कठन मी शांतिसागर महाराज यांच्या
जीवनावर एक छोटीशी पुस्तिका काढण्याचा विचार
केला. चित्रांच्या माध्यमातून अक्षरांचा आकार मोठ घेऊन ही
पुस्तिका काढली. जेणेकठन अगदी सहजासहजी कमी वेळेत
सर्वजण वाचतील. या पुस्तकासाठी प्रस्तावना लिहून घेण्यासाठी
मी आदरणीय व्याख्यान केसरी. माननीय श्री. विजय आवटी
यांच्याकडे गेले. त्यांनी काढे कौतुक केले त लगेच प्रस्तावना
लिहून दिली. तसेच जेष लेखिका, साहित्यिका माननीय
सौ. निलम माणगावे यांना शुभेच्छा संदेश लिहण्याची विनंती
केली. त्यांनी प्रथम वाचून मला योग्य तो बदल करण्यास

सांगितले. त्यांच्या मार्गदर्थनाखाली माझ्या लेखनात सुधारणा झाल्या. मोळ्या मनाने व शांत चित्ताने त्यांनी मला समजावून सांगितले. मी माननीय निलम माणगावे मॅडम यांची आभारी आहे. ही पुस्तिका चित्रमय करण्यासाठी मला साजे गुणजी विद्यालयातील चित्रकलेचे शिक्षक माननीय श्री.अभय ताटे सर यांनी खूप मोलाची मदत केली.त्यांचे मी मनःपूर्वक आभार मानते.पुस्तिका दर्चना करण्यात मला आईवडिलांनी वेळोवेळी सहकार्य केले. व प्रोत्साहन दिले. संदर्भ माहिती मिळवून देण्यासाठी मला माझे भाऊ श्री.राजकुमार, अंजित,वहिनी ईलजा,आथा व वंदना, दीर श्री. महावीर व जाऊ गीता व माझ्या मुलांनीही मदत केली.शिरोण चे सामाजिक कार्यकर्ते माननीय श्री. विश्वास बालाघाटे यांनीही मला सहकार्य केले.तसेच ही पुस्तिका प्रकाशित करण्यासाठी इचलकदंजी येथील तेजश्री प्रकाशनचे प्रकाशक मा. श्री. दादासाहेब जगदाळे सर यांनी परीश्रम घेतले त्यांचेही मी आभार मानते.

ही छोटेखानी पुस्तिका वाचकांना पसंत पडेल असी मी आथा करते.

लेखिका
श्रीमती माणिक नागावे

ਣਮੋਕਾਰ ਮੰਤ੍ਰ

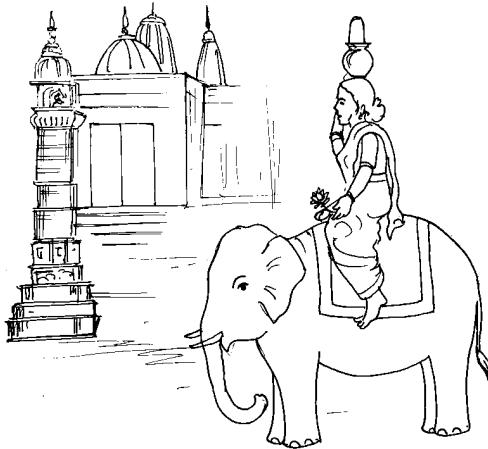
ਣਮੋ ਅਹਿਂਤਾਣਾਂ ,
ਣਮੋ ਸਿਦ्धਾਣਾਂ ,
ਣਮੋ ਆਇਧਿਆਣਾਂ ,
ਣਮੋ ਤਵਜ਼ਾਧਾਣਾਂ ,
ਣਮੋ ਲੋਏ ਸਥ ਸਾਹੂਣਾਂ

चारित्र्य चक्रवर्ती - शांतिसागर महाराज

प्राचीन काळापासून आपणाला माहीतच आहे की भारतीय संस्कृतीमध्ये अनेक धर्म आहेत. साधू संतांची परंपरा आहे. जैन धर्मातही तीर्थकर व मुनी महाराजांची परंपरा आहे. या सर्वांनी जनतेला अध्यात्माबद्दोबद्दच संस्काराचे पाठ दिले. लोककल्याणासाठी प्रयत्नरील दाहिले. यासाठी भरपूर वेळ घावा लागतो. संसारात दाहून हे शक्य नसते. समाजात सज्जन, सदुर्तनी लोक असतात. त्याचबद्दोबद्द कषायरुपी, दुर्व्यवहारी लोकही असतात. दुर्गुणी लोकांची संख्याच आपणाला जास्त पाहायला मिळते. अशा लोकांमुळे समाजात आत्याचार, अन्याय मोळ्या प्रमाणात पसरत जातो. ज्या ज्या वेळी अन्याय-अत्याचार आपली सीमा ओलांडतो. त्या त्यावेळी एका युगपुलषाने जन्म घेतला आहे. हे आपल्याला सर्वांना माहीतच आहे. जैन धर्मात आणि परंपरा होती पण मध्यल्या काळात ही परंपरा खंडित झाली होती पण शांतिसागर महाराजांनी ही परंपरा पुन्हा चालू केली.

विसाव्या शतकातील प्रथमाचार्य महणून त्यांची ओळख आहे.

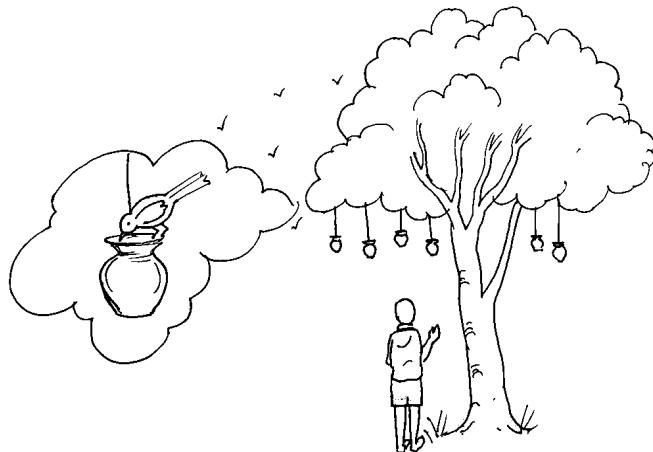
कर्नाटकातील बेळगाव जिल्ह्यातील चिकोडी तालुक्यात दूधगंगा व वेदगंगा नद्यांच्या संगमामुळे पावन झालेल्या भोज गावाजवळ यळगुड गांव आहे. या गावात धर्मपरायण भिमगोंडा व सत्यवती राहात होते. त्यांचे पूर्वज विजापूर भागाकडील होते. कालांतराने ते भोज या गावी स्थायिक झाले. खूप काबाडकष कटून त्यांनी घनसंपत्ती मिळवली, मानमदातब मिळवला, पाटीलकीही मिळवली. गावातील लोकांच्या परिश्रमामुळे, धार्मिक वृत्तीमुळे, सर्वांगी समतेच्या वागणुकीमुळे पूर्वीपेक्षाही जास्त भोज गाव नावाऱ्यपाला आले. माता सत्यवती गरोदर राहिल्या. सामान्य द्वियांना जसे गरोदरपणी डोहाळे लागतात त्यापेक्षा वेगळेच डोहाळे सत्यवतींना लागले होते. लक्षणेही वेगळी होती. त्यांना साईरवे वाटायचे की, आपण हत्तीवर बसलो आहोत, डोक्यावर मंगल कलश घेतलेला आहे, एका

हातात सहस्र पाकऱ्या असलेले कमळाचे फूल घेतलेले आहे, त्या मंदिराकडे जात आहेत व सर्वांना त्यांच्यासोबत जिन मंदिरात यावे असे सांगत आहेत. सर्वांच्यासमोर ते सहस्र पाकऱ्या असलेले कमळाचे फूल भगवंतांना अर्पण करावे असे वाटे. त्यांना तसे स्वप्नही पडले होते. बाळ पोटात असतानाच पुढे तो कुणीतरी मोठा होणार असे लक्षण दिसत होते. दिवस भरताच माता सत्यवती त्यांच्या माहेदी यळगुडला आल्या. सन 1872 ला आषाढ कृष्ण षष्ठी च्या दिवशी त्यांनी एका बाळाला जन्म दिला. बाळ अतिशय तेजःपुंज होते. बाळाला पाहूनच सर्वांचे समाधान

होत असे. त्याचे नाव सातगोंडा असे ठेवण्यात आले. जन्म कुंडलीप्रमाणे हा मुलगा अत्यंत धार्मिक वृत्तीचा, कणखद व निरोगी प्रवृत्तीचा होईल असे सर्व भविष्य जाणकारांनी सांगितले होते. मातेला पडलेल्या स्वज्ञाचे प्रत्यंत नंतर आपल्याला महायाजांचे जीवन कार्य पाहिल्यानंतर दिसून येते. बाळ सातगोंडा कलेकलेने वाढत होता. सर्वांच्या कौतुकाचा विषय बनला. आपल्या वागण्याने त्याजे घरातील सर्वांना, शेजाच्यांना, एवढेच नव्हे तर शाळेतील सर्वांनाही आपलेसे केले होते. पण शाळेत त्यांचे मन रमत नव्हते. त्यामुळे तिसरीतच शाळा सोडून दिली. घरातील वातावरणांमुळे, धार्मिकतेकडे त्यांचा कलझुकत होता. ज्यावेळी सातगोंडा नऊ वर्षांचा झाला, त्यावेळी त्याचे ज्येष्ठ बंधू देवगोंडा व आदगोंडा यांचा विवाह होत असताना सातगोंडा यांचाही विवाह याच वेळी करायचे ठरले. सातगोंडा यांनी याला नकार दिला. त्याचे कुणीच ऐकले नाही व त्याचेही लग्न करण्यात आले. नियतीलाही हे मान्य नसावे. कारण लग्नानंतर अवघ्या

सहा महिन्यांतच सातगोंडाची बायको आजारी पडली व त्या आजारातच ती मरण पावली. कालांतराने घटातील लोकांनी दुसऱ्या लग्नासाठी सातगोंडाला विचारले पण त्याने एपैष नकार दिला. परत आपल्या लग्नाचा विषयही कुणाला काढू दिला नाही. त्याने आपले मन धार्मिक कार्यात केंद्रित केले. शेतातही तो काम करायला जात असे. लहान सातगोंडा आता मोठा झाला होता. आईवडिलांची सेवा, घटातल्या कामाबरोबर शेतीकामातही ते तरबेज झाले होते. पण हे सर्व ते अलिस्पणेच करत. धार्मिक भावना प्रबळ होत होती. मनानेही ते कोमल होते. पण शहीदाने कणखर होते, बलदंड होते. दानात विहिदीतून पाणी ओढताना बैल थकले की बैलांना बाजूला करत व स्वतःला मोटेला जुऱ्पत व स्वतः पाणी ओढून काढत. त्यांची भूतदया वेळोवेळी दिसून येते. दानात जेव्हा ते पिकांची राखण करायला जात, तेव्हा पक्षांना त्यांनी कधीही हाकलून दिले नाही. उलट ते छोटी-छोटी लोटकी पाण्याने भरून झाडांना बांधत कारण त्यांना वाटे की

पाणी पिण्यासाठी पक्षांना दूर जावे लागू नये. यावरुन त्यांच्या मनाचा कोमलपणा व प्राण्यांच्या प्रती संवेदनारीलता दिसून येते. ते पक्षांना म्हणत," हे शेतही तुमचेच व मीही तुमचाच आहे. इथे तुम्ही निर्भयपणे वावरा." पण आश्र्वय असे की, पक्षांनी धान्य खाऊनही इतरांच्या शेतापेक्षा सातगोडांच्या शेतामध्येच भरपूर धान्य पिकायचे.

सातगोडांचा मित्र परिवारही फार मोठ होता. मित्रांच्या मध्येही ते प्रिय होते. मित्र सातगोडांचे सर्व ऐकायचे. एकदा त्यांच्या मित्रांपैकी एक मित्र जीवनाला

एवढा वैतागला होता की तो आज्ञाहत्या करायला गेला.
नेमके त्याच वेळेला सातगोंडा त्या मित्राला शोधत त्या
ठिकाणी पोहोचले. त्यांनी मित्राला थांबवले. त्याची
चौकटी केली. त्याचे म्हणणे ऐकून घेतले व त्याला
म्हणाले, " अदे, अशी आज्ञाहत्या करून कुरुप्रश्नसुटतात
का ? जीवनात कितीही संकटे आली तरी त्यावर धीराने
मात करायची असते. तू असा घाबळ नकोस, हताश होऊ
नकोस, चल, माझ्याबरोबर घरी चल." सातगोंडांच्या या
समजावण्याचा त्यांच्या मित्रावर परिणाम झाला की तो
आज्ञाहत्या न करता परत फिरला व त्याचे प्राण वाचले.
सातगोंडाही आपल्या दोजच्या कामात गुंतले. पण
वेळोवेळी त्यांच्या मनात धार्मिक प्रभावना वाढत
असल्यामुळे आपण ही मुनी छावे असे त्यांना वाटत असे.
त्यांनी आपला हा विचार त्यांच्या आई-वडिलांच्या जवळ
बोलून दाखवला. तेव्हा आईवडील म्हणाले, " अदे,
आम्ही आता म्हातारे झालो आहोत, तू जर आम्हाला
सोडून गेलास तर आम्हाला खूप दुःख होईल. आमच्या

माघारी तुला काय करायचे ते कर."सातगोंडानी मग आई-वडिलांची सेवा करण्यासाठी व त्यांच्या विनंतीला मान देऊन आपला मुनी बनण्याचा विचार तोपर्यंत बाजूला ठेवला. पण जेव्हा त्यांच्या आई-वडिलांचे निधन झाले तेव्हा मात्र ते त्यांचा पूर्णविळ मंदिरात व मुनींच्या सानिध्यात घालवू लागले. काही दिवसांनी त्यांनी दीक्षा घ्यायची पक्के केले. घटच्या लोकांना तसे बोलूनही दाखवले. घटच्या लोकांनी त्यांना खूप समजावून सांगण्याचा प्रयत्न केला, परावृत्त करण्याचा प्रयत्न केला. पण साईव्यर्थगेले. त्यावेळी देवेंद्रकीर्ती महाराज त्यांच्या गावी आले होते. सातगोंडा महाराजांना भेटले व दीक्षा देण्यास सांगितले. 6 जून 1914 ला देवेंद्रकीर्ती महाराजांनी सातगोंडांना सुरुवातीला क्षुल्लक दीक्षा दिली.

आता सातगोंडांना लोक महाराज म्हणून संबोधू लागले. कोगनोळी गावात त्यांचा पहिला चातुर्मास झाला.चार महिने अतिशय अनुकूल गेले. महाराज

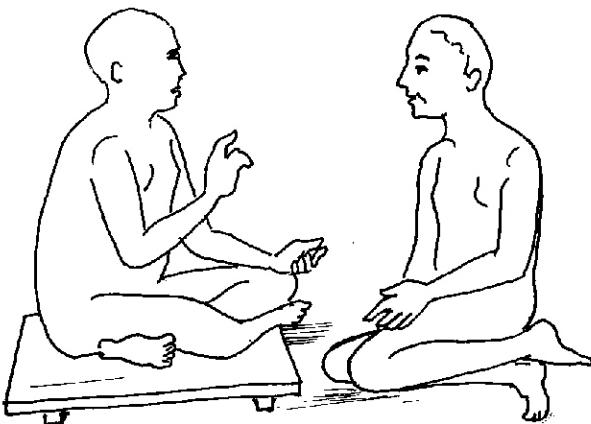
बोलता-बोलता सहज म्हणायचे , " कोगनोळी माझे आजोळ आहे." महाराज लोकांना उपदेश करत, " धर्माने रहा, अहिंसा तत्त्व बाळगा, क्षमाव्रत धारण करा." धर्मप्रभावानेचे व धर्मप्रसाराचे काम ते आता गावोगावी जाऊन करू लागले. त्यांची प्रवचने ऐकून लोक मंत्रमुग्ध होत. ते लोकांना सांगत की, "भौतिक सुखासाठी आपल्या नैतिक मूल्यांना पायदळी तुडवू नका, स्वतःला जाणा, ध्यानधारणा करा, आत्मचिंतन करा, तरच या जीवनात यशस्वी व्हाल. व हा भवसागर तरुन जाल " त्यांच्या प्रवचनांची कीर्ती दूरवर पसरली व त्यांचे उपदेश ऐकण्यासाठी श्रावक प्रवचनांना गर्दी करू लागले.

समोरचा श्रावकवर्ग कसा असेल त्या पद्धतीने त्यांचे प्रवचन असे. त्यामुळे त्यांच्या प्रवचनात कधीही पुनरावृत्ती नसायची.

गिरणार पर्वत जैन धर्मियांचे पवित्र क्षेत्र मानले जाते. महाराज जेव्हा या पर्वतावर गेले तेव्हा त्यांची वैराग्य भावना वाढीस लागली. त्यांनी ऐलक दीक्षा ग्रहण केली. स्वतःच त्यांनी कपड्यांचा त्याग केला व वाहनांमध्ये बसायचे नाही असा नियम घेतला. ते पायी प्रवास करत ते धर्मप्रसाद करत फिलू लागले. लोकांना समजेल, उचेल, पचेल असा भाषेत गोष्टी सांगत. काही वेळेला त्यांनी संगीताचाही आधार घेतला, व गाऊन सुद्धा उपदेश केला. लोकांना षट्ठिपूऱ्यांचा त्याग करायला इकिवले. स्वाध्यायाचा ध्यास लागला. पूर्वी लोक सोवळे पाळायचे. अस्पृश्यांना कमी लेखायचे हे महाराजांना अजिबात आवडत नसे. धर्माच्या नावाखाली चाललेल्या दिखाऊपणाच्या ते विरोधात होते. सर्वांनी प्रेमाने व

संयमाने राहायला ते सांगत. त्यांनी अनेक वेळा सम्मेद शिखरजीची यात्रा पूर्ण केली. एकदा शिखरजीचा प्रवास करताजा त्यांनी एका दुर्बल म्हाताच्या स्त्रीला स्वतःच्या खांधावर घेऊन गेले व तिला दर्थन घडवले. अथाप्रकारे अनेकवेळा लोकांना मदत करून त्यांचे दुःख दूर केले. निपाणी व संकेश्वर जवळ असलेल्या यरनाळ गावात पंचकल्याण पूजा होती. तिथे देवेंद्रकीर्ती महाराज आले होते. हे समजताच महाराज त्यांच्याकडे जाऊन निर्ग्रथ दीक्षा देण्यास विनंती केली. यावेळी मात्र देवेंद्रकीर्ती

महाराजांनी त्यांना दिगंबर दीक्षा दिली. ऐलक असलेले महाराज आता मुऱी झाले. त्यांचे नाव " शांतिसागर " असे ठेवण्यात आले. यानंतर शांतिसागर महाराज यांचा जीवनरथ अतिथिय संयमाने , कोणत्याही बाब्ब परिग्रहाशिवाय सुलु झाला. स्वतःच्या देहाप्रती त्यांच्या मनात थोडीही ममता, प्रेम शिल्लक नाहूते.

एकदा द्रोणागिरी पर्वतावर ध्यानाला बसल्यानंतर एक वाघ त्यांच्यासमोर आला होता . महाराज जराही घाबरले नाहीत. वाघ शांत चित्ताने त्यांच्यासमोर बसून राहिला. असे वाटत होते की

त्याच्यातील क्रूरता जणू नष्ट झाली आहे. थोडा वेळ महाराजांच्या जवळ बसून वाघ निघून गेला. एकदा कोंण्णूर गावात ते चातुर्मासासाठी आले होते. गावात खूप गुंफा आहेत, तिथे ते ध्यानाला बसत. असेच एकदा महाराज ध्यानाला बसल्यावर तेथे एक नाग साप आला व महाराजांच्या अंगावर फिल लागला. महाराजांच्या दर्थनासाठी लोक आलेले होते. त्यांनी ते दृश्य पाहिले. ते सर्वजण घाबरले पण महाराजांना याची अजिबात जाणीवही नव्हती. त्यांच्या या प्रसंगामुळे सर्वांच्या मनात त्यांच्याबदल आदर भाव जास्तच वाढला. चातुर्मासात आपल्या गावी महाराजांना नेण्यासाठी लोकांच्यात चढाओढ लागे. समाजातील मिथ्यत्व घालवण्यासाठी महाराज जिथे जातील तिथे लोकांना आपल्या सदाचाराने योग्य दिशा दाखवत असत. काही लोकांनी त्यांना त्रास देण्याचाही प्रयत्न केला. पण महाराजांनी कधी याचा परिणाम स्वतःवर होऊ दिला नाही व आपल्या तपसाधनेत फुरक पडू दिला नाही. यामुळे त्यांची रव्याती

सर्वदूर झाली होती. हिदा जसा आपल्या पैलूंजी चमकत असतो तथाप्रकारे शांतिसागर महाराज एक आध्यात्मिक हिदा होते. त्यांना पाहण्यासाठी, ऐकण्यासाठी लांबून श्रावक लोक येत असत. एवाधा झंझावाताप्रमाणे ते सगळीकडे आपल्या ज्ञानाचा प्रकाश पसरवत होते. त्यामुळे 7 एप्रिल 1924 ला समडोळी गावात सर्वप्रथम चतुःसंघ स्थापन केला. या संघानेच त्यांना "आचार्यपद" बहाल केले. विसाव्या शतकातील ते आचार्य मुऱी होते. आचार्यपद प्राप्त झालेल्या दिवशीच त्यांनी वीरसागर नेमीसागर मुऱींना दिगंबर दीक्षा दिली.

शांतिसागर महाराजांना चालते-फिरते वितरागता व विजानाचे विश्वविद्यालय मृणून ओळखले जाऊ लागले. सर्व जाती धर्माचे लोक त्यांना मानत, आदर करत. त्यांची ख्याती इतकी गाढळी होती की बागणी परिसरातील करबल खेळणारे व इवायती गाणाच्यांनी शांतिसागर महाराजांच्या वर गीत रचून त्यावर करबल खेळ खेळत असत. अशाप्रकारे अहंकाराचा लवलेण

नसलेले ते शांतिसागर होते. धर्म प्रचार, प्रसार करत शांतिसागर महाराज गजपंथ सिद्धक्षेत्र येऊन पोहोचले. येथे सर्व समाजाने एकत्र येऊन त्यांना "चाइत्र चक्रवर्ती" ही पदवी बहाल केली. एकदा ते बागेवाडीत होते तेव्हा त्यांना असे समजले की, तेथील लोकांच्या मध्ये गुहाळ चालू करण्याच्या अगोदर बकरा बळी देण्याची प्रथा आहे. त्यांना वाईट वाटले. ते गुहाळाच्या ठिकाणी गेले. जमलेल्या जैन व अजैन लोकांना त्यांनी एकत्र बोलावून उपदेश केला. ते म्हणाले, " गुहाळ चालू करण्या अगोदर बकरा बळी देणे चुकीचे आहे. बळी देण्याने उत्पादन वाढते व बळी न दिल्याने उत्पादन घटते हा तुमचा गैरसमज आहे. ही प्रथा तुम्ही बंद करा. जर काही बरे वाईट झाले तर मी स्वतःबळी जाईन." लोकांनी त्यांचे म्हणणे ऐकले. महाराजांनी णमोकाए मंत्रांनी गुहाळाची सुलवात केली. आणि काय आश्वर्य!!!! लोकांनी बकरा बळी न देतासुदृढा त्यांना चांगले उत्पादन मिळाले. अशाप्रकारे तिथली बकरा बळी देण्याची प्रथा बंद पडली ती आजतागायत बंद

आहे. लोकांच्यात जानाची ज्योत पेटवत त्यांनी अनेकांचे कल्याण केले .सर्व जाती धर्माच्या लोकांना त्यांनी जवळ केले व त्यांना उपदेश करून त्यांचे कल्याण केले.

25 मे 1945 रोजी शांतिसागर महाराजांनी जैन साहित्याच्या संवर्धनासाठी " श्री. चाहित्र्य चक्रवर्ती शांतिसागर दिगंबर जैन जिनवाणी जीर्णोद्घार संस्था", फलटण येथे दर्थापन केली. त्या ठिकाणी अनेक मौलिक ग्रंथांचे जतन केले, संरक्षण केले. जैन धर्माला स्वतंत्र धर्म म्हणून मान्यता मिळावी यासाठी त्यांनी प्रयत्न केले . जैनांचे अस्तित्व टिकविण्यासाठी त्यांनी जोपर्यंत धर्माला स्वतंत्र धर्म म्हणून मान्यता मिळत नाही तोपर्यंत मी अज्ञग्रहण करणार नाही असा मनोनिग्रह केला. शेवटी 16 ऑगस्ट 1951 साली शासनाने अनुकूल निर्णय दिल्यानंतरच त्यांनी अज्ञग्रहण केले. असे ते निग्रही स्वभावाचे होते. धर्मरक्षणार्थ प्राणार्पणाची तयारीही त्यांनी दाखवली होती.

अनेकांचे जीवन कृतार्थ केल्यानंतर त्यांनी कुंथलगिरी येथे बाहुबली भगवानांच्या विशालकाय मूर्तीची दस्थापना घावी अर्थी इच्छा प्रकट केली, तीही इच्छा पूर्ण झाली. त्यांच्या मनात विरकीभाव उत्पन्न झाला होता. त्यांनी मोळ्या मनाने सर्वाची माफी मागितली व आपण सल्लेखना घेणार असल्याचे जाहीर केले. हे ऐकताच सर्वाच्या काळजाचा ठोका चुकला. सर्वांना कळून चुकले की आता काय होणार आहे पावन आत्मा परमात्म्यात विलीन होऊ इच्छित होता. मोक्षस्थानाला जवळ कळू इच्छित होता. महाराजांनी आपली सर्व एकी आज्ञाचिंतनात व धर्मजानात लावली. कुंथलगिरी वर त्यांचे सल्लेखना व्रत सुल झाले. शेवटपर्यंत ते णमोकार मंत्राचा उच्चार व श्रावकांना उपदेशही करत होते. सल्लेखनाच्या 36 व्या दिवारी एविवार दिनांक 18 सप्टेंबर 1955 अमृतसिद्धी योग असतानाच सूर्योदयानंतर सहा वाजून 50 मिनिटांनी त्यांचे निर्वाण झाले. सर्व जग स्तब्ध झाल्यासारखे वाटले. या निश्चयाच्या महामेळला

वंदन करण्यास झुकले असे वाटले. त्यांच्या त्या ज्ञानाच्या
तेजोवलयाने व संस्काराने आपण आपला उद्घार करून
घेऊयाव म्हणूया,

" संस्काराचे अमृतसिंचन आचार्यांनी केले,
भक्तगणांचे दोमदोमही पुलकित झाले.
थांत्रिसागर प्रवर्कर ज्योतीने सर्वांना दिपविले,
" एवयंप्रकाशी "आम्ही छावे वेद नवे लागले.

कविता शांतिसागर महाराज

शतक विसावे धन्य झाले,
शांतिसागर जन्मा आले.
भिमगोड अन् सत्यवती ,
कृतार्थ होऊन गाऊ लागले.

बाळ सातगोडा तेजःपुंज ,
पाहताच हर्षित सारेजण.
भविष्यवाणी ज्योतिषांची,
बनणार बालक पुढे महान.

धार्मिकतेचा वसा घेऊन,
निर्मोही मन बनत गेले.
ध्यास लागला मुनीजनांचा,
परोपकारी जीवन बनले.

मुनीदिक्षा दिली देवेन्द्रकीर्तींनी
बनले महाराज शांतिसागर .
उपदेशाने जागृत केला,
अंधःकारातील जनसागर.

संघ बनविला स्वर्कर्तृत्वाने,
आचार्यपद बहाल झाले.
चारित्र्य चक्रवर्ती बनले जगी,
सर्वधर्मसमभावाचे पाईक बनले.

त्यागभावना कामी आली,
सल्लेखनाव्रत कुंथलगिरीवर.
अंतिम उपदेश करून मानवा,
देह ठेवला या धरतीवर.

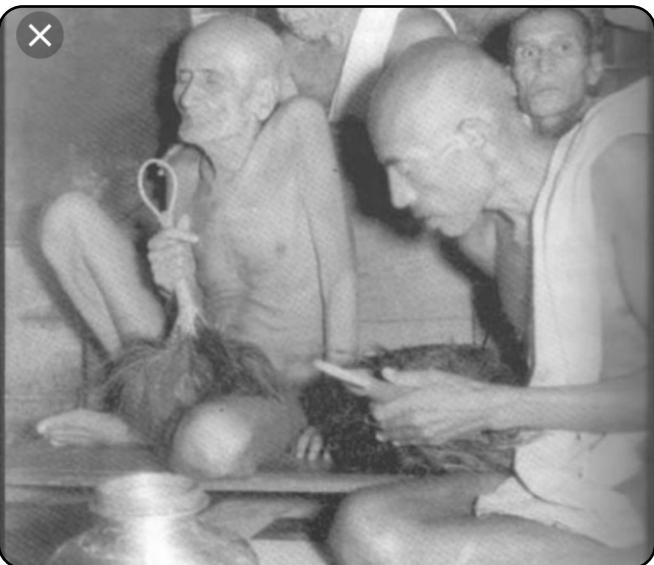
कवयित्री
श्रीमती माणिक नागारे

×

३३

X

३४

